

Список використаної літератури

1. *Ильганаева В. А.* Социальные коммуникации (теория, методология, деятельность) : словарь-справочник / В. А. Ильганаева. — Харьков : КП "Городская типография", 2009. — 392 с.
2. *Колесникова Т. О.* Комунікаційні моделі діяльності бібліотек ВНЗ в умовах інформатизації : автореф. дис. ... канд. наук із соц. ком. / Колесникова Тетяна Олександрівна ; ХДАК. — Харьков : б. в., 2012. — 22 с.
3. *Коломиец В. П.* Медиасреда и медиапотребление в современном российском обществе / В. П. Коломиец // Социс. — 2010. — № 1. — С. 58—66.
4. *Кузнецова Е. И.* Медиаальность и медиакультура как факторы динамики социальной среды : автореф. дис. ... д-ра фил. наук / Кузнецова Елена Игоревна ; Нижегородский гос. ун-т им. Н. И. Лобачевского. — Нижний Новгород, 2010 — 55 с.
5. *Савельева Т. П.* Медіатизація в мережевому суспільстві: зміст та тенденції / Т. П. Савельева // Сучасне суспільство. — 2012. — Вип. 2. — С. 185—192. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/cuc_2012_2_26.pdf. — Назва з екрана.
6. *Степанов В. К.* Библиотеки в системе легального распространения цифрового контента / В. К. Степанов // Современная библиотека. — 2011. — № 6. — С. 10—15.
7. *Чернавский А. С.* Особенности современного медиапотребления и феномен новых медиа / А. С. Чернавский // Власть. — 2015. — № 7. — Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-sovremenno-go-media-potrebleniya-i-fenomen-novyh-media>. — Загл. с экрана.
8. *Crosbie V.* What is New Media? / V. Crosbie. — Mode of access: <http://www.sociology.org.uk/as4mm3a.doc>. — Title from the screen.
9. *Manovich L.* New Media From Borges to HTML / L. Manovich. — Mode of access: http://manovich.net/new_media_images.html. — Title from the screen.
10. *Thompson J.* The Media and Modernity: A Social Theory of the Media / John Thompson. — Oxford : Polity Press, 1995. — 314 p.

В статтє рассмотрєна суцність процесє вхождення бібліотєк в медіапространство, опрєдєляющєю роль в котором играють новєє медіа. Исследованы особенностє новых медіа и специфика их социальных воздействий. Опрєдєлены направления развития деятельности библиотєк в виртуальном пространстве.

The article deals with the essence of the process mediatization of library, in which the decisive role played by modern media. The features of the new media and specific of their social influences are examined. Strategy of development of activity of libraries is offered in modern to the media environment.

Надійшла до редакції 8 грудня 2015 року

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

УДК 025.355:004.738.5]:027.54(477.54-25)ХДНБ

Наталія Стрілець,

кандидат наук із соціальних комунікацій,

головний бібліотекар науково-видавничого відділу

Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка

Представлення електронних версій видань у відкритому доступі (із досвіду ХДНБ ім. В. Г. Короленка)

Висвітлено досвід ХДНБ ім. В. Г. Короленка з представлення електронних версій видань на сервісі Calameo.

Ключові слова: ХДНБ ім. В. Г. Короленка, Calameo, відкритий доступ, бібліотека, онлайнні послуги, віддалені користувачі.

Доступ до інформаційних продуктів є одним із головних факторів розвитку будь-якої галузі та суспільства загалом. У ХХІ ст. інформація перетворилася на глобальний ресурс, і від уміння її знаходити та оперативно використовувати залежить розвиток кожної особистості. Бібліотечна діяльність, характер якої був сталим упродовж тривалого часу, нині зазнає значних змін, адже поряд із традиційними завданнями постають нові, а саме забезпечення оперативного доступу до інформаційних продуктів, створених бібліотекою. Інтенсивний розвиток інформаційних технологій (ІТ) не лише порушує питання представлення підготовлених матеріалів у відкритому доступі, а й розширює можливості інформування користувачів. Завдяки доступності ресурсів бібліотеки підвищується якість послуг, розширюються зв'язки з іншими установами.

Мета статті — проаналізувати формування фонду електронних версій видань ХДНБ ім. В. Г. Короленка з використанням онлайн-сервісів.

Науково-технічний прогрес уможливив удосконалення та поліпшення прийомів, технологій зберігання та представлення інформації у соціокомунікативному просторі. Останнім часом бібліотеки приділяють багато уваги використанню можливостей Інтернету для всебічного розкриття власної інтелектуальної продукції, що поширюється в інформаційному середовищі та користується попитом.

Про актуальність забезпечення аудиторії своєчасними якісними відомостями, надання доступу до інформаційних ресурсів бібліотек свідчать численні публікації. Зокрема, досліджувалися онлайнні послуги в бібліотеці [9], зарубіжний досвід створення електронних бібліотек [3], специфіка електронних комунікацій, представлення періодичних видань, віртуальних виставок на сторонніх ресурсах [5]. Зокрема, за даними Л. Шепетухи, ще з кінця 1990-х років почали з'являтися перші бібліотечні веб-портали, які забезпечували доступ відвідувачів до бібліотечних інформаційних ресурсів. Із кожним роком питання використання

фондів книгозбірень за допомогою веб-технологій стають актуальнішими. Адже ІТ стрімко розвиваються, входять до повсякденного життя і користувачі прагнуть отримувати будь-яку інформацію в будь-який час у зручному для них вигляді [5].

Надання вільного доступу до колекцій є одним із засобів розкриття різноманітних, зокрема й видавничих, аспектів діяльності бібліотеки, дозволяє долати географічні, часові та інші бар'єри, що заважають ознайомитися з виданнями на паперових носіях [5]. Сьогодні особливо актуальним як для бібліотек, так і для користувачів є економічний бар'єр. Для книгозбірень він передусім пов'язаний із високою вартістю видавничо-поліграфічних процесів, що унеможливує або зводить до мінімуму власну видавничу діяльність. Економічний бар'єр користувачів зумовлений здебільшого незадовільним матеріальним становищем, яке не дає змоги купувати книги, сплачувати за пересилання тощо.

Одним із варіантів подолання означеної проблеми є представлення видань на різноманітних інтернет-сервісах. Зокрема, сервіс Calameo дозволяє користувачам дистанційно відбирати потрібні видання й не лише ознайомлюватися зі змістом, а й завантажувати їх на власні гаджети, не залишаючи робочого місця, незалежно від режиму роботи бібліотеки.

Calameo — це сервіс для розміщення інтерактивних публікацій — книг, журналів, презентацій, каталогів, звітів. Він дозволяє представляти електронні версії видань і розміщувати посилання на них на власних ресурсах. Хмарні обчислення — це програмно-апаратне забезпечення, доступне аудиторії через Інтернет у вигляді сервісу, що надає можливість використовувати зручний інтерфейс для віддаленого доступу до ресурсів. Перегляд публікацій на Calameo максимально наближено до роботи із паперовими документами: можна перегорнути сторінки, відзначити цікаві місця, збільшувати масштаб зображення. Сервіс підтримує багато форматів: doc, pdf, ppt, xls, txt, Writer, Impress, Calc. Максимальний розмір файлу — 510 Мб. Також Calameo — це зручне сховище даних. Як відомо, проблема довготривалого зберігання електронних документів полягає в тому, що вони, на відміну від паперових, залежать від змін технологічного середовища. Використання сторонніх ресурсів для представлення та збереження видань ефективно вирішує це завдання. За наявності Інтернету книги доступні з будь-якого комп'ютера. Користуватися сервісом для представлення електронних версій видань доволі легко — необхідно лише дотримуватися інструкції зі створення інформаційного продукту [1].

Сервіс Calameo дозволяє виконувати такі функції:

- інформаційну — повідомлення про нові видання бібліотеки з актуальних питань, зміст та призначення матеріалів;
- пошукову — забезпечення пошуку інформації про наявність документів у бібліотеці;
- меморіальну — тривале зберігання електронних версій видань.

Перевагами використання сервісу є висока швидкість опрацювання даних, надання користувачам оперативного та зручного доступу до інформаційних продуктів бібліотеки, формування нової читацької аудиторії, підвищення престижу та рейтингу ХДНБ ім. В. Г. Короленка завдяки представленню власних наукових здобутків, розширення традиційних функцій книгозбірні, розкриття бібліотечних фондів, збереження фізичного стану документів. Проте недоліками є потреба постійного з'єднання з Інтернетом, неможливість налаштувати програму під власні потреби, неналежна безпека даних.

Використання сервісу Calameo дозволяє економити кошти та час на публікацію, друк, розсилку. Служба дає

змогу отримати звіти про склад читацької аудиторії, статистичні відомості та визначати ефективність публікацій. Електронні версії видань мають зручний формат, також можна ділитися власними публікаціями, залежно від рівня доступу до них (загальнодоступні або лише для певних груп) [7].

Особливість цифрових комунікацій, на відміну від традиційних, полягає в тому, що вони розширюють властивості завдяки гнучкості, здатності швидко змінюватися, доступності необмеженому колу користувачів. Відповідно до сучасних вимог робота бібліотекаря передбачає застосування інноваційних технологій. Отже, використання сторонніх ресурсів для розміщення електронних версій видань ХДНБ ім. В. Г. Короленка забезпечує віртуальність, інтерактивність, мультимедійність матеріалів [8].

Завдяки цифровим каналам комунікації аудиторія залучається до організації зворотного зв'язку, який дає змогу отримувати відгуки та пропозиції, обговорювати представлені матеріали. Потрібно також оперативної інформувати про нові колекції та ймовірні ускладнення при доступі до ресурсу. Проте можливості, що надає Інтернет та мережеві комунікації, варто розглядати як доповнення до основних функцій бібліотеки, а не як їхню заміну. Технології, що характеризують рівень розвитку сучасного суспільства, вдосконалюються все стрімкіше, останніми роками суттєво змінилися форми соціальних комунікацій, які стали відігравати важливу роль у наданні доступу до інформації. Мультимедійні технології трансформували, власне, сутність створення культурної спадщини та її просування.

Для зручності використання інформаційних ресурсів потрібно їхнє віртуальне об'єднання, коли фактично видання зберігаються на різних ресурсах, а за допомогою єдиного інтерфейсу здійснюється зручне маніпулювання інформацією, зі збереженням властивостей, особливостей представлення та користувацьких можливостей [3].

Електронний бібліотечний сервіс розглядають як створення сприятливих умов для вільного і необмеженого доступу до потрібної інформації. Організація власних інформаційних ресурсів бібліотеки сприяє залученню максимальної кількості віддалених читачів, забезпеченню їх якісними та оперативними галузевими відомостями, що дає змогу розширювати комунікаційне середовище установи.

Як відомо, обслуговування користувачів — це система заходів, яка задовольняє найрізноманітніші інформаційні запити. Нині для забезпечення потреб аудиторії книгозбірні мають використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), розвивати власне комунікаційне середовище, що надає ширші можливості для інформаційного супроводу досліджень і впровадження новітніх форм надання інформації. Розвиток обчислювальної техніки, мережевих технологій та сервісів для представлення даних створили передумови для докорінної трансформації інформаційно-бібліотечних технологій і модернізації обслуговування [4].

Інформатизація, що є одним із вирішальних факторів розвитку суспільства, дозволяє в умовах обмеженого фінансування пропонувати користувачам наявні колекції. Незважаючи на те, що розвиток Інтернету певною мірою нівелює просвітницьку місію книгозбірні, забезпечення вільного доступу до видань допомагає зберегти дані, підвищити ефективність міжбібліотечного обміну та ефективно керувати інформаційними потоками.

Представлення матеріалів на сторонніх ресурсах є особливим способом наукової комунікації, адже забезпечує вільний доступ до результатів досліджень та демонструє реальні показники якості наукової роботи бібліотек, впливає на її інтенсивність, наукову, соціальну, економічну значу-

щість, підвищує рейтинг, статус, авторитет і престиж установ. Використання ІКТ у книгозбірнях дозволяє впроваджувати не лише нові форми і засоби подання та поширення ресурсів, а й забезпечує новими інструментами для розвитку соціокомунікативного простору регіону [2].

Важливими результатами представлення електронних версій видань на сторонніх ресурсах та їх збереження є забезпечення незмінності тексту, постійного доступу до нього незалежно від того, чи підтримує автор документ на власному сайті, можливість відновити матеріали в разі втрати, забезпечення легітимності електронної публікації та правомірності наукового посилання на неї [6].

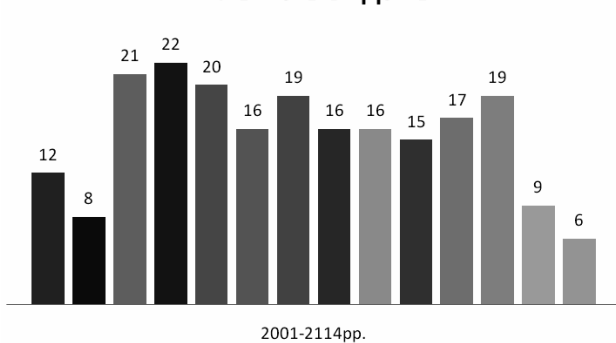
ХДНБ ім. В. Г. Короленка як провідна бібліотечна установа поширює інформацію про діяльність за допомогою власних наукових видань, бібліографічних і біобібліографічних ресурсів, методичних, інформаційних матеріалів тощо. Робота установи спрямована на те, щоб ця продукція була конкурентоспроможною, потрібною, допомагала користувачам у науковій та практичній роботі. Видання бібліотеки, а на поточний момент їхні електронні версії, створюють працівники спеціалізованих наукових відділів, а редагують та готують до представлення на сторонньому ресурсі співробітники науково-видавничого відділу.

Редакційно-видавнича діяльність складається з багатьох етапів. Серед них виокремимо такі: редагування видань, укладених працівниками бібліотеки, актуалізація виданих робіт, редагування оперативної інформації про актуальні події в бібліотеці для поширення, редагування інформаційних матеріалів для сайта установи, блогів, соціальних мереж. Одним із важливих завдань науково-видавничого відділу є висвітлення та поширення відомостей про діяльність книгозбірні та створені інформаційні продукти. Упровадження ІКТ у роботу відділу докорінно змінило редакційний процес, із кожним роком збільшується кількість видань, що існують тільки в електронному вигляді, іноді друкується лише кілька примірників. Нові технологічні процеси, насамперед представлення видань на сторонньому ресурсі, дозволяють ефективно вирішувати питання розповсюдження матеріалів.

Для збереження видань, що становлять історико-культурне надбання, покращення доступу до них триває створення фонду електронних версій видань — сукупності електронних документів власної генерації, призначених для онлайн-використання.

Майже всі матеріали установи, від з 2001 р. і дотепер, представлено на сервісі Calameo. Хронологічні межі та повнота колекції обумовлені наявністю їх електронних версій. Статистичні відомості наведено в діагр. 1.

Кількість видань

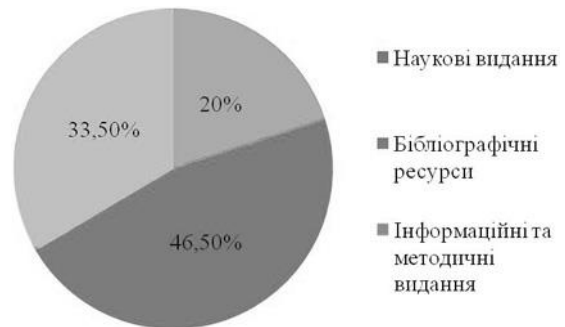

Діагр. 1. Представлення електронних версій видань ХДНБ ім. В. Г. Короленка за 2001—2014 рр. на сервісі Calameo

Загалом, на сервісі розміщено 230 видань, які об'єднано у три групи: наукові (матеріали науково-практичних конференцій, семінарів тощо); бібліографічні (персональні та біо-

бібліографічні посібники, каталоги виставок, зведені каталоги та ін.); методичні та інформаційні (довідники тощо).

Згідно з цим розподілом, на сервісі Calameo представлено: наукові видання — 44; бібліографічні ресурси — 109; інформаційні та методичні видання — 77; відсоткове співвідношення наведено в діагр. 2.

Діагр. 2. Види електронних версій видань ХДНБ ім. В. Г. Короленка, представлених на сервісі Calameo

Основою поповнення фонду є документи, які готують співробітники ХДНБ ім. В. Г. Короленка відповідно до наукових планів з бібліотекознавчої, бібліографознавчої, книгознавчої та інформаційної тематики. Ці видання висвітлюють актуальні питання бібліотекознавства, бібліографознавства, освіти, науки, культури тощо. Види видань визначаються практичними потребами бібліотеки.

За час, що минув відтоді, як електронні версії видань розміщено на сервісі, було зафіксовано 3849 звернень. Найбільше зацікавлення викликали бібліографічні ресурси, присвячені видатним діячам науки і культури, та матеріали науково-практичних конференцій. За кількістю звернень лідирують бібліографічні ресурси. Детальну інформацію представлено в діагр. 3.

Діагр. 3. Кількість звернень до електронних версій видань ХДНБ ім. В. Г. Короленка

Використання сервісу Calameo дозволяє зберігати, постійно поповнювати, забезпечувати оперативний доступ до джерел наукової інформації, розповсюджувати результати наукових досліджень ХДНБ ім. В. Г. Короленка. Ця служба надає вільний доступ до видань, а такі можливості, як зазначення ключових слів та представлення стислої анотації допомагають здійснювати релевантний пошук. Організація простору як сукупності об'єктів і однозначна ідентифікація останніх потрібні для забезпечення ефективною навігації та виконання певних видів інформаційного пошуку. Інструментом такої ідентифікації для документів є бібліографічний опис об'єкта.

Висновки. Порушене питання зумовлює важливість та необхідність подальшого вивчення можливостей використання різноманітних онлайн-сервісів у бібліотеках, адже сучасні ІКТ дають змогу реалізовувати високотехнологічне обслуговування користувачів та якнайповніше забезпечувати їхні інформаційні потреби.

Список використаної літератури

1. Calameo — интерактивные публикации в сети и на сайте. — Режим доступа: <http://wpnice.ru/calameo-interaktivnyue-publikacii-v-seti-i-na-sajte/>. — Загл. с экрана.
2. Бакуменко Л. Г. Модель регіонального корпоративного об'єднання репозитаріїв бібліотек вищих навчальних закладів України / Л. Г. Бакуменко // Вісник Харківської державної академії культури. — 2013. — Вип. 39. — С. 194—203.
3. Горный Е. Развитие электронных библиотек: мировой и российский опыт, проблемы, перспективы / Е. Горный, К. Вигурский. — Режим доступа: http://www.elizavetabuhbinder.narod.ru/000001_0.html. — Загл. с экрана.
4. Коржик Н. А. Безпаперові інформаційно-комунікаційні технології в бібліотеках / Н. А. Коржик // Вісник Харківської державної академії культури. — 2013. — Вип. 39. — С. 94—101.
5. Лакизо И. Г. Представление периодических изданий из фонда библиотеки в сети Интернет / И. Г. Лакизо // Развитие электронной информационно-библиотечной среды. — Новосибирск, 2011. — С. 77—87.
6. Майстрович Т. В. Электронный документ в библиотеке : науч.-метод. пособие / Т. В. Майстрович. — Москва, 2007. — С. 129—130.
7. Сергиенко Е. Как работать с Calameo, или Как создать электронную книгу / Е. Сергиенко. — Режим доступа: <http://kopilkasovetov.com/instrumentarii/kak-rabotat-s-calameo-ili-kak-sozdat-elektronnuyu-knigu>. — Загл. с экрана.
8. Шелестова А. М. Електронна навчальна документація як змістовна складова веб-сайту вищого навчального закладу / А. М. Шелестова // Вісник Книжкової палати. — 2013. — № 7. — С. 41—48.
9. Шенетука Л. Онлайн-послуги в бібліотеці / Л. Шенетука // Бібліотечний форум України. — 2013. — № 1. — С. 20—21.

Описан опыт ХГНБ им. В. Г. Короленко по представлению электронных версий изданий на сервисе Calameo.

Reveals the experience KSSL them. V. G. Korolenko presentation of electronic versions of publications on service Calameo.

Надійшла до редакції 16 листопада 2015 року

УДК 025.355:025.4.036:908(477-2)

Олександр Ісаєнко,
кандидат історичних наук,
головний бібліограф відділу історичного краєзнавства
Національної історичної бібліотеки України

Пошукові можливості Краєзнавчого електронного мультиресурсу "Історія міст і сіл України"

Представлено пошукові можливості, структуровані за відповідними пошуковими полями Краєзнавчого електронного мультиресурсу "Історія міст і сіл України", формування якого відбувається в межах інноваційного проекту "Бібліотечно-культурологічний зведений інтегрований краєзнавчий електронний мультиресурс "Історія міст і сіл України", який 2014 року започаткували фахівці Національної історичної бібліотеки України.

Ключові слова: історія міст і сіл України, проект, краєзнавчий електронний мультиресурс, краєзнавча база даних, краєзнавча діяльність бібліотек, Національна історична бібліотека України.

У 2014 році спеціалісти Національної історичної бібліотеки України (НІБУ) започаткували інноваційний проект "Бібліотечно-культурологічний зведений інтегрований краєзнавчий електронний мультиресурс "Історія міст і сіл України" (далі — Проект), який має сконцентрувати найважливішу краєзнавчу суспільну інформацію, що століттями формувала українську ментальність і впливала на державотворчі процеси. Метою Проекту є створення Краєзнавчого електронного мультиресурсу "Історія міст і сіл України" — своєрідного й унікального не лише за змістом, а й за форматом представлення автентичної, важливої та цінної (не лише на теренах нашої країни) бібліографічної, фактографічної, повнотекстової, образотворчої, картографічної та аудіовізуальної інформації у контексті знаменних і доленосних подій у житті українського народу.

Наприкінці 2015 року фахівці НІБУ як організаційного, науково-методичного, консультаційного, технологічного та координаційного центру Проекту, визначили та сформулювали методологічну і методичну основу, на якій відбуватиметься науково-бібліографічне опрацювання краєзнавчих документів — "Науково-методичні рекомендації з виявлення, відбору та опрацювання краєзнавчих документів для формування Краєзнавчого електронного мультиресурсу "Історія міст і сіл України". Також розробляється і тестується

веб-сайт, на якому буде представлено вичерпну інформацію про проект та, власне, доступ до пошуку найрізноманітніших відомостей у його межах.

Розглянемо детальніше пошукові можливості електронного ресурсу, які структуровано за відповідними пошуковими полями.

Пошукове поле "1) Географічний об'єкт"

Відомості представлено у такому форматі: (1) (а) населений пункт (село, місто тощо), або (б) частина населеного пункту (район міста, історична місцевість міста, вулиця, парк тощо), або (в) природний об'єкт (річка, озеро, печера, гора тощо), або (г) штучний об'єкт (вокзал, аеропорт тощо), або (д) адміністративно-територіальна одиниця (повіт, район, губернія, область), (2) адміністративно-територіальні одиниці, в межах яких розміщено населений пункт (повіт, район, губернія, область).

Пошук у цьому полі здійснюють винятково за об'єктом опису — назвою населеного пункту чи його частини, назвою природного чи штучного об'єкта, назвою адміністративно-територіальної одиниці. Це пошукове поле використовують у разі, якщо клієнт чітко визначив, що шукає.

Під назвою будь-якого об'єкта опису, згідно із сучасним правописом, збирається інформація про всі інші його назви. Наприклад, на запит "Івано-Франківськ, місто",